

УДК 330:339.9

Ткачук О.М.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

ACTUAL PROBLEMS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE WORLD MARKET

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються сучасні напрями розвитку світового інноваційного середовища. Визначено специфічні особливості науково-технічного державного регулювання взаємозв'язків між бізнесом та дослідницькою сферою. Висвітлено ситуацію стосовно шляхів реалізації інноваційної політики в передових країнах світу. Здійснено аналіз факторів, які сприяють процесу впровадження новітніх прогресивних розробок в життєдіяльність України та стримують його. Наведено операційні виміри конкуренції на світовому ринку товарів та послуг.

Ключові слова: інновація, світовий ринок, науково-технічний потенціал, цифрові технології, конкуренція.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются современные направления развития мировой инновационной среды. Определены специфические особенности научно-технического государственного регулирования взаимосвязей между бизнесом и исследовательской сферой. Освещена ситуация относительно ориентиров реализации инновационной политики в ведущих странах мира. Осуществлен анализ факторов, которые способствуют процессу внедрения новейших прогрессивных разработок в жизнедеятельность Украины и сдерживают его. Представлены операционные измерения конкуренции на мировом рынке товаров и услуг.

Ключевые слова: инновация, мировой рынок, научно-технический потенциал, цифровые технологии, конкуренция.

ANNOTATION

The article deals with modern directions of development of the world innovation environment. The specific features of scientific and technical state regulation of interconnections between business and research area are determined. The situation regarding the ways of implementation of innovation policy in the advanced countries of the world is highlighted. The analysis of factors contributing or constraining the process of embodiment the latest progressive developments to the life of Ukraine is carried out. The operational dimensions of competition in the world market of goods and services are presented.

Keywords: innovation, world market, scientific and technical potential, digital technologies, competition.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток інноваційного середовища будь-якої країни відбувається в умовах тісної взаємодії науки та бізнесу за потужної урядової підтримки. Зазначене реалізується шляхом збалансованого державного регулювання, втілення у життя вдалих стратегічних рішень. При цьому важливим фактором для України в умовах євроінтеграції є врахування накопиченого науково-технічного досвіду передових країн світу. Загалом фундаментальними засадами формування світового інноваційного ринку є розвинута економіка держави, конкурентоздатність вітчизняних підприємств, а

також існування високих життєвих стандартів. Водночас впровадження новітніх розробок забезпечує соціально-економічне зростання країн та вимагає значних капіталовкладень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд останніх публікацій показав, що проблемам інноваційного розвитку на світовому ринку присвячена суттєва кількість досліджень, а саме таким питанням, як застосування світового прогресивного досвіду під час вибору власної ніші у бізнесі з урахуванням суспільних змін; доцільність впровадження новітніх технологій для забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому ринку; необхідність значних капіталовкладень у розвиток цієї сфери присвячені праці В.І. Захарченка, О.О. Прутської, І.Є. Андрющенко, В.В. Хачатрян, О.П. Недбалюка, В.В. Шведа, Н.С. Назаренко, І.М. Крейдич та інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу, приділену вивченню проблем цього напрямку, недостатньо опрацьованими залишаються питання особливої ролі держави у налагодженні взаємозв'язків між наукою та бізнесом з метою перспективного розвитку інноваційної сфери та закріплення ведучих позицій країни на світовому ринку.

Мета статті полягає у дослідженні стану інноваційного ринку та ознайомленні з досвідом розвинутих держав. Проблема визначається в період глобальних соціально-економічних змін з урахуванням світової нестабільності. Головним завданням статті є з'ясування основних урядових орієнтирів щодо забезпечення інноваційної діяльності в країні, а також виявлення факторів, які сприяють або перешкоджають підвищенню рівня інноваційної активності у світі з урахуванням українських реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні важливим інструментом інтеграції держави до світового ринку є інноваційна політика розвитку господарства. Впровадження новітніх економічних засад насамперед передбачає гнучкість та динамічність, за умови яких створюються сучасні підприємства. Останні зорієнтовані на використання передових модернових розробок у виробничому процесі. Водно-

час триває активний пошук відповідних ринків збуту з метою засвоєння нових ніш, а також відбувається певна гармонізація стосунків між бізнесом та державою у напрямі розуміння термінової необхідності впровадження прогресивних технологій. Покращення інноваційної ситуації в компаніях сприяє підвищенню конкурентоздатності продукції на світовому ринку. Створення відповідної структури управління зовнішньоекономічною діяльністю на базі втілення новітніх розробок забезпечує її ефективне ведення. Перш за все це можливе внаслідок експорту наукоємної продукції та зниження іноземних закупівель.

Останнім часом підприємствам все частіше доводиться оперувати з поняттям «інновація», яке було введено в наукову термінологію ще в 1911 р. відомим економістом Й. Шумпетером [1]. Зокрема, інновація – це нововведення, спрямоване на підвищення результатів людської активності, яке існує в межах власного життєвого циклу та залежить від стадії його проходження, що відрізняється згідно з цільовим призначенням та рівнем конкурентоспроможності.

Загальною властивістю різних типів інновацій є ефективне використання нового продукту споживачами з користю для виробника. Об'єктом обміну на світовому ринку можуть бути результати будь-якої стадії інноваційного процесу, а саме фундаментальних або прикладних досліджень, технології виробництва, освоєння чи випуску готового новітнього продукту. Світовий ринок інновацій є високотехнологічним, при цьому його головними об'єктами є нові знання та інтелектуальні ресурси.

Зазначимо, що найбільший обсяг інвестицій в наукові дослідження забезпечують країни, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку. Ці держави щорічно збільшують витрати на інноваційні розробки на 6–7% у розрізі ВВП та підтримують розвиток сфери новітніх технологій на максимально достижимому рівні.

Так, США, Великобританія, Франція виділяються проведенням суттєвих фундаментальних досліджень, наявністю великої кількості корпорацій, діяльність яких базується на результатах передових розробок, а також загальним рівнем науково-технічного зростання. Характерними для Японії та Німеччини є прискорене засвоєння нововведень, удосконалення наявних технологій, висока якість продукції внаслідок капіталовкладень приватного сектору [2].

В умовах переходу до інноваційної концепції господарського зростання саме держава створює стратегію національного розвитку, забезпечуючи реалізацію новітніх проектів, а також процеси саморегулювання та формування ефективних інституцій у сфері науково-технічних досягнень. Ринок безпосередньо орієнтує приватні компанії на отримання високих фінансових результатів у короткостроковій перспек-

тиві, а також викликає бажання утримувати авангардні позиції на світових ринках як шляхом монопольного права на володіння певними факторами виробництва (технологіями, сировиною), так і за допомогою створення штучних перепон для конкурентів.

Основними урядовими завданнями сьогодні є забезпечення загальних умов для розвитку бізнесу та інноваційного сектору; створення середовища, яке стимулюватиме відповідні ризики та сприятиме залученню інвестицій у реалізацію новітніх проектів з різних джерел; кооперація між урядом, наукою і підприємництвом [3]. Саме взаємодія держави та бізнесу знижує ризик програшних рішень у цій області.

Можна визначити такі основні рекомендації щодо урядової підтримки інноваційної активності в країні:

- 1) прийняття відповідних нормативно-правових рішень у сферах, закріплених за державою;
- 2) активне сприяння переданню технологій, створених в зонах державної відповідальності;
- 3) кооперація держави та приватного сектору в усіх напрямках новітньої діяльності.

Як відомо, світовий інноваційний ринок є сукупністю комерційних відносин, що виникають в процесі створення, засвоєння, передання та застосування прогресивних технологій, товарів та послуг. На ньому представлені як готові продукти, так і незавершені інтелектуальні розробки.

Стан інноваційного ринку визначається такими факторами:

- 1) межа світових знань, яка слугує певним бар'єром між досягненнями й невирішеними проблемами наявних знань та спрямовує науковців на подальші новітні проекти;
- 2) наявність та доступність необхідних інноваційних ресурсів, які залежать від місцезнаходження, правового і соціально-економічного середовища суб'єктів даного ринку та рівня їх взаємодії;
- 3) специфічний тип бізнесменів (з глибоким інноваційним потенціалом), які займаються реалізацією модернових продуктів та є єдиною ланкою між авторами нововведення і сектором виробництва, з одного боку, та покупцями й сферою споживання, з іншого боку;

4) зона інноваційної активності, що обмежується територією (в окремих видах діяльності), рівнем концентрації потенційних об'єктів використаних знань та досвіду і сприятливим мікрокліматом; йдеться про систему необхідних нормативних, суспільних, господарських та інформаційних організацій, які підтримують новаторські розробки і процеси їх втілення у життя (віртуальні корпорації, технополіси, бізнес-інкубатори).

Що стосується українського інноваційного ринку сьогодні, то можна виділити такі проблеми, які гальмують його розвиток:

- 1) вчені та новатори мало обізнані стосовно ситуації на ньому і практично не уявляють, як

отримані технологічні знахідки можна втілити в ринковий продукт;

2) менеджери компаній лише поверхово ознайомлені з характером та структурою сучасної науки, прогресивними досягненнями, тому не завжди у змозі реально оцінити ефективність від реалізації тієї або іншої інноваційної розробки;

3) держава (в особі політиків та експертів), встановлюючи правила передання технологій, недостатньо орієнтується щодо справжньої атмосфери в наукових лабораторіях, умов проведення досліджень, а також можливих законодавчих наслідків для виробництва новітніх продуктів з метою їх комерціалізації.

Теоретично існують два підходи до визначення подальшого удосконалення вітчизняного інноваційного ринку.

1) Купівля ноу-хау та ліцензій на відомі новітні продукти й бренди великих іноземних компаній. Цей напрям сприяє застосуванню перевірених на практиці технологій, має маркетингові переваги та перспективи отримання кредитування на технологічне переоснащення. Невирішеним питанням при цьому є дешева гривня, що робить проблематичним використання іноземних матеріалів та компонентів, а також повернення кредитів партнерам за кордоном.

2) Впровадження власного науково-технічного потенціалу, що сьогодні не має значного попиту в українській промисловості. Ефективний розвиток визначеного у змозі забезпечити як державна підтримка інноваційної діяльності, так і застосування сучасних методів менеджменту суб'єктами цієї сфери.

В плані перспектив розвитку світового ринку інновацій передбачаються такі технологічні трансформації [4]:

1) еволюція промислового виробництва – цифрових технологій (нових товарів та послуг, бізнес-моделей, ринків) та посилення екологічних вимог;

2) зворотні інновації (створення товарів для ринків, що знаходяться у пошуку власних ніш у світовому просторі) і масова персоналізація товарів та послуг (вибір стратегії ведення бізнесу на базі поєднання масового виробництва та мінімізації витрат на одиницю продукції із задоволенням індивідуального попиту конкретних споживачів);

3) **розвиток мікроТНК** – цифрові технології та формування тісних глобальних виробничо-комерційних відносин створюють можливості для вирівнювання конкуренції між малими унікальними спільними підприємствами та великими традиційними компаніями;

4) **«переоцінка» чинників торгівлі у напрямі зменшення витрат і зростання швидкості останньої насамперед шляхом покращення операцій логістики;**

5) **подальша лібералізація торгівлі, тобто збільшення кількості чи ускладнення регіональних угод про вільну торгівлю; гармонізація регулятивних заходів щодо стабільності політичного, нормативного, валютно-фінансового середовища виробничих інноваційних суб'єктів.**

Найбільш проблемними сферами України порівняно з іншими державами, згідно з даними Світового банку, є митниця, перевезення та логістика.

Виходячи з доповіді «Глобальний інноваційний індекс» за 2016 р., можна сказати, що рейтинг ведучих країн-новаторів очолили Швейцарія, Швеція, Великобританія, США, Фінляндія та Сінгапур. Китай став першою державою із середнім рівнем доходу, яка увійшла в число 25-ти передових, а також приєднався до групи високо розвинутих країн світу. Таке дослідження проводиться вже протягом 9 років серед 100 світових держав. Це досягнення Китаю відображує збільшення показників країни саме в галузі інновацій та підтверджує той факт, що сприяння розвитку новітніх технологій є важливим фактором динамічного зростання конкурентоздатної економіки [5].

Відзначимо, що конкуренція на світовому ринку товарів та послуг має два операційні виміри:

1) товарно-економічний, який характеризується кількісними показниками (обсяги, динаміка, товарна і географічна структура експорту та імпорту); вони залежать від якості товарів і технологічного рівня виробництва;

2) технологічний; йдеться про умови постачання товарів та послуг контрагенту (логістика) та документальне оформлення експортно-імпорتنих операцій.

Товарно-економічний вимір зовнішньої торгівлі України можна охарактеризувати таким чином: у 2016 р. імпорт перевищив рівень 2015 р., тоді як експорт у 2016 р. скоротився. Це сталося внаслідок кризи в Україні, девальвації гривні, а також трансформаційних соціально-економічних процесів на шляху до євроінтеграції [6].

Технологічний показник потребує удосконалення української законодавчої бази з максимальним її наближенням до заведених європейських стандартів.

Висновки. Таким чином, прискорена модернізація вітчизняного господарства, висока якість національного ділового клімату та ефективна система логістики у змозі забезпечити утримання конкурентних позицій українськими виробниками на світовому ринку. При цьому реальні зміни на краще у регуляторному середовищі інноваційних експортно-імпорتنих операцій з урахуванням євроінтеграційних процесів є необхідним напрямом розвитку позицій нашої держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
2. Международный рынок инноваций: понятие, структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://economics.studio/finansy-kredit/mejdunarodnyiy-rynok-innovatsiy-36561.html>.
3. Управление организацией : [учебник] / [А.Г. Поршнев, Г.Л. Азоев, В.П. Баранчев, З.П. Румянцева, Н.А. Саломатин]. – М. : ИНФРА-М, 2016. – 736 с.
4. Специфика функционирования инновационного рынка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eclib.net/44/6.html>.
5. Глобальный инновационный индекс, 2016 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2016/article_0008.html.
6. Институт экономических исследований та политических консультаций [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=5503>.
7. Про інноваційну діяльність : Закон України від 5 грудня 2012 р. № 40-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
8. Офіційний сайт Української Асоціації Інноваційного бізнесу (УАІБ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua>.
9. Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» : Постанова ВР України // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>.
10. Діалог зі Сприяння Торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/ua/trade_facilitation.